

جایگاه کشورهای پیشرو جهان اسلام در علوم کشاورزی: مقایسه موردی در پایگاه‌های استنادی و نشریات دسترسی رایگان

اسماعیل وزیری^{*۱}

(تاریخ دریافت: ۱۳۸۸/۹/۲۵؛ تاریخ پذیرش: ۱۳۸۹/۱/۱۷)

چکیده

آمارها و شاخص‌های موسسه اطلاعات علمی (ISI) به عنوان چارچوبی برای سنجش و ارزیابی تولیدات و فعالیت‌های علمی همواره مورد توجه متخصصان علم‌سنجی و سیاست‌گذاران امر پژوهش در کشورهای مختلف قرار دارد. در مقاله حاضر نیز علم‌سنجی علوم کشاورزی در کشورهای پیشرو جهان اسلام در سطح بین‌الملل بر اساس اطلاعات پایگاه موسسه اطلاعات علمی و نشریات دسترسی رایگان (OAJ) مورد بررسی قرار گرفته است. کشورهای مورد مطالعه شامل ایران، ترکیه، مالزی، بنگلادش و پاکستان می‌باشند که هم در پایگاه گزارش استنادی نشریات (JCR) و هم در پایگاه نشریات دسترسی رایگان در حوزه کشاورزی دارای نشریه بوده‌اند. داده‌ها نشان می‌دهد که از نظر تعداد تولیدات علمی در حوزه کشاورزی در پایگاه WOS کشور ترکیه طی دوره چهار ساله ۲۰۰۸-۲۰۰۵ با تعداد ۸۰۴۰۲ عنوان تولید علمی در رده اول و ایران با ۳۵۳۵۷ عنوان تولید علمی در رده دوم قرار گرفته است. بر اساس آمار پایگاه ESI، کشور مالزی در دو گروه Plant and Animal Sciences و Agricultural Sciences از نظر نسبت استناد به هر تولید علمی در بین کشورهای اسلامی در رده نخست قرار گرفته است. گروه موضوعی Plant Sciences در کشورهای مورد مطالعه بیشترین تعداد تولیدات علمی را به خود اختصاص داده است. نشریات کشورهای پاکستان و ترکیه نقش بسزایی در نشر تولیدات علمی کشور خودشان داشته‌اند. بیشترین میزان مشارکت علمی کشورهای اسلامی مورد بررسی در نشریات دسترسی رایگان می‌باشد. این در حالی است که در پایگاه WOS بیشترین میزان مشارکت علمی این کشورها، با نویسندگان کشورهای آمریکایی و اروپایی است. در حوزه کشاورزی کشور پاکستان با ۱۱ عنوان نشریه دسترسی رایگان در رده اول و کشور بنگلادش با یک عنوان در رده آخر قرار دارد. بر اساس اطلاعات پایگاه گزارش استنادی نشریات، نشریه ایرانی International Journal of Plant Production دارای ضریب تاثیر ۳۵/ می‌باشد که در گروه موضوعی Agronomy نمایه شده است و ۱۱ بار به این نشریه استناد شده است.

واژه‌های کلیدی: کشورهای اسلامی، تولید علمی، کشاورزی، نشریات دسترسی رایگان (OAJ)، علم‌سنجی.

۱- مربی گروه کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه زابل، زابل، ایران.

*- مسئول مکاتبات، پست الکترونیکی: esmvaziri@gmail.com

مقدمه

هرگونه سیاست‌گذاری در خصوص علم و فناوری و برنامه راهبردی کشورها و سازمان‌ها در راستای رسیدن به وضعیت مطلوب علمی خود، مستلزم کسب اطلاعات دقیق از وضعیت تولید علمی آن کشور و یا سازمان است. چنانچه این شناخت بر اساس داده‌های علمی و واقعی و در سطح بین‌المللی صورت پذیرد، می‌تواند در اتخاذ تصمیمات درست و راهبردی مؤثر باشد. به همین دلیل ارزیابی وضعیت بین‌المللی تولید علم کشور و مقایسه آن با کشورهای دیگر در راستای آگاهی از وضعیت گذشته و حال آنها ضروری به نظر می‌رسد (نوروزی چاکلی و همکاران، ۱۳۸۷).

با توجه به رشد سریع پایگاه‌های اطلاعاتی در تمامی زمینه‌های موضوعی و استفاده پژوهشگران از منابع موجود این پایگاه‌ها در پژوهش‌های خود، بررسی در خصوص جایگاه کشورها و محققان در حوزه‌های موضوعی مختلف از اهمیت خاصی برخوردار می‌باشد. به دلیل نقش و اهمیتی که ارتباط علمی در دستیابی به یافته‌های جدیدتر بر عهده دارد، سنجش و ارزیابی تولیدات و فعالیت‌های علمی نیز همواره مورد توجه متخصصان علم‌سنجی قرار داشته است. فراهم‌سازی، سازماندهی، اشاعه و استفاده از اطلاعات با کیفیت در راستای تحقیق و توسعه کشور نیز در درجه اول، مستلزم به کارگیری مولفه‌هایی است که منجر به شناسایی معتبرترین عوامل تولید علم شود. به بیانی، سنجش و ارزیابی تولیدات و فعالیت‌های علمی نیازمند بهره‌گیری از شاخص‌هایی است که در این راستا به منزله چارچوبی مناسب عمل کند. همچنین این شاخص‌ها باید از جامعیت لازم برخوردار باشند و کارایی سازمان‌های پژوهشی را نیز افزایش دهند. بر این اساس، پذیرش آن در سطح بین‌الملل به عنوان یک اصل مهم تلقی می‌شود، چرا که در این صورت، امکان مقایسه یکسان و دقیق این عوامل در جوامع مختلف فراهم شده و توانمندی‌های علمی هر کشور در سطح جهان در معرض نمایش قرار می‌گیرد. به همین دلیل، استفاده از آمارها و شاخص‌های موسسه اطلاعات علمی به عنوان نوعی چارچوب برای سنجش و ارزیابی تولیدات و

فعالیت‌های علمی هموارد مورد توجه متخصصان علم‌سنجی و سیاست‌گذاران امر پژوهشی کشور مورد توجه قرار گرفته است (نوروزی چاکلی و همکاران، ۱۳۸۶). سال‌های متمادی است که تعامل میان ناشران و پژوهشگران از طریق انتشار نتایج پژوهش‌ها در مجله‌های علمی نمود پیدا کرده است، زیرا مؤثرترین مجرای که پژوهشگران می‌توانند نتایج پژوهش‌های خود را از طریق آن اشاعه دهند، مجله‌های علمی هستند که توسط انجمن‌های علمی یا ناشران خصوصی منتشر می‌شوند. افزایش قیمت مجله‌ها و افزایش میزان تولید اطلاعات علمی و فنی سبب ایجاد اختلال در روند دستیابی به یافته‌های پژوهش‌های پیشین شده است و یکی از مهمترین راه‌های دستیابی به منابع علمی و مقاله‌های پژوهشی، دسترسی آزاد است. هدف از دسترسی آزاد، فراهم ساختن امکان دسترسی رایگان به نتایج تمامی آثار علمی و پژوهشی داوری و منتشر شده در مجله‌های تخصصی علمی-پژوهشی برای همگان است (نوروزی، ۱۳۸۵). نشریات دسترسی رایگان در حال حاضر ۴۳۶۵ عنوان نشریه را تحت پوشش قرار داده است که از این تعداد ۱۶۶۶ عنوان قابل دسترسی می‌باشد. در مجموع تعداد ۳۱۵۹۶۵ عنوان تولید علمی از طریق این پایگاه به صورت رایگان قابل دسترسی می‌باشد.

در همین راستا، در پژوهش حاضر، بررسی وضعیت علوم کشاورزی کشورهای جهان اسلام بر اساس اطلاعات پایگاه‌های موسسه اطلاعات علمی و نشریات دسترسی رایگان (OAJ) در حوزه کشاورزی پرداخته شده است. میزان مشارکت علمی کشورهای اسلامی در نشر تولیدات علمی یکدیگر در پایگاه WOS و نشریات دسترسی رایگان، زبان مدارک، انواع قالب‌های مدارک نمایه شده، نشریات برتر هر کشور و نقش آنها در تولیدات علمی کشور خود و سایر کشورهای اسلامی، گزارش استنادی نشریات کشورهای اسلامی و رتبه ده‌ساله این کشورها در حوزه کشاورزی از جمله شاخص‌های مورد اشاره در پژوهش حاضر را تشکیل می‌دهد.

کشاورزی و منابع طبیعی در دو پایگاه مورد بررسی رشد قابل ملاحظه‌ای داشته است. بیشترین رشد تولیدات ایران در پایگاه CAB مربوط به رشته آب و خاک با میانگین ۱۵۲ درصد در سال و پس از آن جنگلداری و محیط زیست، کشاورزی فنی، صنایع غذایی، ترویج و آموزش کشاورزی، ماشین‌های کشاورزی و شیلات به ترتیب با میانگین رشد سالیانه ۱۰۸، ۹۶، ۷۷، ۷۱، ۶۸ و ۵۴ درصد می‌باشند. مجموع مقالات ایران در دو پایگاه مورد بررسی به طور متوسط سالیانه ۳۰ تا ۳۴ درصد رشد نشان می‌دهد. رتبه ایران از نظر حجم تولیدات در پایگاه SCI از رتبه نهم در سال ۲۰۰۲ به رتبه هشتم در سال ۲۰۰۶ و از نظر پایگاه CAB از رتبه هفتم به رتبه چهارم در بین ۱۰ کشور مورد مطالعه طی این دوره ارتقا یافته است.

نیرنیا و همکاران (۱۳۸۵) در مقاله‌ای تحت عنوان «وضعیت پژوهشی علمی ایران در مقایسه با سایر کشورهای جهان اسلام» به بررسی وضعیت علمی ایران و مقایسه آن با کشورهای جهان اسلام پرداخته‌اند. نتایج تحقیق آنها نشان می‌دهد که جمهوری اسلامی ایران از نظر سواد، تولید ناخالص ملی و مساحت ارضی در جایگاه بالایی قرار دارد و از نظر میزان مقاله‌های علمی طی ده سال اخیر در جایگاه سوم و در سه سال اخیر در جایگاه دوم قرار گرفته است. در مقاله حاضر اشاره‌ای به وضعیت علمی کشورهای اسلامی در حوزه‌های موضوعی مختلف نشده است.

گزنی و بینش (۱۳۸۶) در مقاله‌ای تحت عنوان «بررسی جایگاه علمی جمهوری اسلامی ایران در بین کشورهای اسلامی» به بررسی وضعیت علمی ایران و کشورهای منطقه اشاره کرده‌اند. نویسندگان بر اساس آمار پایگاه ESI موسسه اطلاعات علمی در ۲۲ گروه موضوعی و همچنین داده‌های مرتبط با تولیدات علمی ایران و کشورهای اسلامی بر اساس آمار پایگاه WOS موسسه اطلاعات علمی از سال ۱۹۹۷ تا ۲۰۰۷ میلادی به بررسی جایگاه علمی ایران پرداخته‌اند. بر اساس اطلاعات ارائه شده توسط آنها ۹ درصد از کل تولیدات علمی و ۸ درصد استنادهای کشاورزی جهان اسلام توسط کشور ایران تولید شده است. حوزه کشاورزی در جمهوری اسلامی ایران با ۵۲۵ عنوان

سازمان کنفرانس اسلامی، سازمانی متشکل از ۵۷ کشور عضو می‌باشد که برای حفظ تمامیت و پیشرفت کشور خود و تمامی مسلمانان جهان متحد شده‌اند (نیرنیا، ۱۳۸۵). مساحت سرزمین‌های اسلامی ۲۰/۶٪ مساحت کره زمین است. یک پنجم جمعیت جهان را مسلمانان تشکیل می‌دهند. از مجموع ۵۷ کشور اسلامی، تولیدات علمی ۳۷ کشور در پایگاه ESI نمایه شده است. از بین این ۳۷ کشور، ایران، ترکیه و مصر در تمامی رشته‌ها حضور دارند (مهرداد و گزنی، ۱۳۸۶).

از مجموع این ۵۷ کشور اسلامی، کشورهای ایران، ترکیه، پاکستان، مالزی و بنگلادش دارای نشریه در پایگاه گزارش استنادی نشریات در حوزه کشاورزی می‌باشند. همچنین این ۵ کشور در طبقه‌بندی حوزه کشاورزی که توسط نشریات دسترسی رایگان ارائه شده است دارای نشریه بوده‌اند. از طرفی با توجه به اینکه کشور نیجریه نیز در نشریات دسترسی رایگان در حوزه کشاورزی دارای نشریه بوده است اما در پایگاه گزارش استنادی نشریات در حوزه کشاورزی دارای نشریه نبوده است به کشورهای اسلامی مورد مطالعه افزوده شده است. بر این اساس ۶ کشور فوق از میان کشورهای اسلامی از چنین وضعیتی برخوردار بوده‌اند و به عنوان کشورهای مورد مطالعه انتخاب شده‌اند. در حوزه موضوعی مورد پژوهش تا به حال پژوهش جامعی در سطح بین‌المللی به صورت دقیق در مورد وضعیت کشاورزی ایران و کشورهای اسلامی صورت نگرفته است. اما تحقیقات دیگری در رابطه با وضعیت علمی کشاورزی ایران و کشورهای اسلامی، منطقه و اوپک صورت گرفته است که به بررسی برخی از آنها خواهیم پرداخت.

زمانی و همکاران (۱۳۸۷) در مقاله‌ای با عنوان «رشد پیشرفت علم ایران در رشته‌های کشاورزی و منابع طبیعی: یک مطالعه کتاب‌سنجی» با هدف بررسی روند پیشرفت علم ایران در رشته‌های کشاورزی و منابع طبیعی در طی سال‌های ۲۰۰۲ تا ۲۰۰۶ و مقایسه آن با ۹ کشور منتخب با استفاده از آمارهای پایگاه SCI از پایگاه موسسه اطلاعات علمی و CAB Abstract به تحقیق پرداخته‌اند. بر اساس نتایج به دست آمده از این تحقیق، تعداد مقالات علمی ایران طی سال‌های ۲۰۰۲ تا ۲۰۰۶ در اکثر رشته‌های

تجزیه و تحلیل داده‌ها بر اساس اطلاعات ارائه شده از پایگاه WOS در بازه زمانی ۲۰۰۵ تا ۲۰۰۸، اطلاعات ارائه شده از پایگاه گزارش استنادی نشریات با توجه به ماهیت این پایگاه، سال ۲۰۰۸ و اطلاعات پایگاه ESI نیز در بازه زمانی ده‌ساله ۱۹۹۹ تا ۲۰۰۹ مورد بررسی قرار گرفته است. اطلاعات ارائه شده از نشریات دسترسی رایگان نیز شامل مقالاتی است که از طریق این پایگاه قابل دسترس بوده است. در پایگاه نشریات دسترسی رایگان نیز با توجه به اینکه در سال ۲۰۰۸ نشریات از وضعیت بهتری از جهت دوره و تعداد مقالات دارا بودند و با توجه به اهداف تحقیق، سال ۲۰۰۸ به عنوان سال مبنا جهت بررسی تولیدات علمی نشریات دسترسی رایگان جهت بررسی میزان مشارکت کشورهای اسلامی با همدیگر در این پایگاه در نظر گرفته شد. البته باید این نکته را نیز مد نظر قرار داد که جهت جستجوی اطلاعات نشریات دسترسی رایگان، پس از ورود به وبسایت پایگاه مورد نظر، حوزه موضوعی کشاورزی انتخاب و بر اساس زیرگروه‌های موضوعی حوزه کشاورزی، کشورهای مورد بررسی را که دارای نشریه بوده‌اند، انتخاب و اطلاعات کتابشناختی مقالات آنها ذخیره و تحلیل لازم در این خصوص صورت گرفته است.

جامعه آماری و گروه‌های موضوعی مورد مطالعه

جامعه آماری پژوهش نیز شامل کشورهای اسلامی است که در پایگاه گزارش استنادی نشریات و نشریات دسترسی رایگان دارای نشریه بوده‌اند. این کشورها شامل ایران، ترکیه، پاکستان، مالزی، بنگلادش و نیجریه می‌باشند. حوزه کشاورزی در نشریات دسترسی رایگان در ۶ گروه موضوعی نمایه شده است که عبارتند از:

Agriculture (General)
 Plant Sciences
 Animal Science
 Nutrition and Food Science
 Aquaculture and Fisheries
 Forestry

از طرفی با نگاهی به گروه‌های موضوعی پایگاه WOS متوجه خواهیم شد که تنوع موضوعی حوزه کشاورزی این پایگاه، بسیار بیشتر از پایگاه نشریات دسترسی رایگان است. باید توجه داشت که از مجموع ۶ گروه موضوعی

تولید علمی و ۸۲۷ استناد در رده دوم کشورهای اسلامی از حیث تولیدات علمی و وضعیت استناد قرار گرفته است. میزان رشد تعداد تولیدات حوزه کشاورزی در ایران طی دوره سه ساله ۱۹۹۷ تا ۲۰۰۱ به نسبت ۲۰۰۳ تا ۲۰۰۷ از رشدی معادل ۴۸۳/۳ برخوردار بوده است.

مهراد و گزنی (۱۳۸۶) در مقاله‌ای با عنوان «قدرت علمی اوپک» به بررسی وضعیت تولیدات علمی کشورهای عضو اوپک بر اساس آمار پایگاه موسسه اطلاعات علمی پرداخته‌اند. یافته‌های پژوهش آنها نشان می‌دهد که ایران قدرت علمی اوپک است. ایران با دارا بودن ۳۱ درصد مقاله‌ها و ۲۷ درصد استناد دارای مقام اول کشورهای عضو اوپک و قریب به یک سوم استنادها و تولیدات علمی کشورهای عضو اوپک را در اختیار دارد. ایران در حوزه کشاورزی با ۷۵۶۶ استناد و ۵۶۲ عنوان مقاله به ترتیب ۱۷ و ۱۸ درصد تولیدات علمی و استنادها را به خود اختصاص داده است که از این حیث از نظر استنادها در رده سوم و از نظر تولیدات علمی در رده دوم بین کشورهای عضو اوپک قرار گرفته است.

با نگاهی به پژوهش‌های صورت گرفته نسبت به بررسی وضعیت علمی ایران و کشورهای اسلامی و سایر کشورها مشخص می‌شود که تحلیل دقیقی از وضعیت حوزه کشاورزی ایران و کشورهای مورد مطالعه صورت نگرفته است. بر این اساس، تحقیق حاضر در راستای سنجش تولیدات علمی کشورهای پیشرو علمی جهان اسلام در حوزه کشاورزی به صورت دقیق و علمی می‌باشد. نتایج حاصل از تحقیق می‌تواند مدیران حوزه کشاورزی ایران را در شناسایی نقاط ضعف و تقویت نقاط مثبت یاری نماید.

روش پژوهش

در پژوهش حاضر برای گردآوری داده‌ها از روش کتابسنجی استفاده شد. داده‌های مورد نظر از پایگاه‌های WOS، ESI و JCR موسسه اطلاعات علمی (ISI) و نشریات دسترسی رایگان کشورهای ایران، ترکیه، پاکستان، مالزی، بنگلادش و نیجریه به دست آمده و مورد تحلیل و بررسی قرار گرفته است.

۶. میزان مشارکت علمی نویسندگان کشورهای پیشرو اسلامی در تولیدات علمی حوزه کشاورزی با یکدیگر در پایگاه WOS طی سال‌های ۲۰۰۵ تا ۲۰۰۸ چگونه می‌باشد؟

۷. نشریات برتر منتشر کننده تولیدات علمی حوزه کشاورزی در کشورهای پیشرو اسلامی طی سال‌های ۲۰۰۵ تا ۲۰۰۸ کدامند؟

۸. گزارش استنادی نشریات کشورهای پیشرو اسلامی در پایگاه JCR در حوزه کشاورزی چگونه می‌باشد؟

۹. وضعیت کشورهای پیشرو اسلامی در انتشار نشریات دسترسی رایگان در حوزه موضوعی کشاورزی چگونه می‌باشد؟

یافته‌های تحقیق

نتایج این تحقیق به حسب ترتیب اهداف، ارائه می‌گردد:

۱- رتبه‌بندی کشورهای پیشرو جهان اسلام بر اساس آمار پایگاه ESI در دوره ده‌ساله ۱۹۹۹ تا ۲۰۰۹ در گروه‌های موضوعی کشاورزی چگونه می‌باشد؟

اطلاعات مربوط به وضعیت رتبه‌بندی علمی کشورهای پیشرو جهان اسلام در حوزه کشاورزی بر اساس پایگاه ESI طی دوره ده‌ساله ۱۹۹۹-۲۰۰۹ در جدول ۱ به تصویر کشیده شده است. در این پایگاه، در حوزه کشاورزی دو گروه موضوعی Plant and Animal Sciences و Agricultural Sciences نمایه شده است. همانگونه که ملاحظه می‌شود، از مجموع ۶ کشور پیشرو اسلامی مورد مطالعه که در پایگاه گزارش استنادی نشریات، دارای نشریه بوده‌اند، در گروه موضوعی Plant and Animal Sciences کشور ترکیه با کسب رتبه ۱۸ بهترین رتبه را در بین کشورهای مورد مطالعه دارا می‌باشد. در همین گروه موضوعی، کشور ترکیه با ۸۶۳۷ و بنگلادش با ۷۳۷ عنوان تولید علمی به ترتیب بیشترین و کمترین تولید علمی را به خود اختصاص داده‌اند. در این

کشاورزی در نشریات دسترسی رایگان، بجز گروه‌های Plant Sciences و Forestry هیچ‌کدام در پایگاه WOS نمایه نشده‌اند. بر این اساس و با توجه به تاکید مقاله حاضر بر زیر گروه‌های کشاورزی در بررسی نشریات دسترسی رایگان، گروه‌های موضوعی، Animal Science، Nutrition and Food Science و همچنین Aquaculture and Fisheries به دلیل گستردگی دامنه حذف شده‌اند و اطلاعات ارائه شده در ادامه مقاله بر اساس سه گروه موضوعی دیگر صورت پذیرفته است. در پایگاه WOS نیز گروه‌های موضوعی

PLANT SCIENCES
AGRICULTURE,
DAIRY & ANIMAL SCIENC,
AGRONOMY,
AGRICULTURE,
MULTIDISCIPLINARY,
HORTICULTURE,
AGRICULTURAL ENGINEERING,
AGRICULTURAL ECONOMICS & POLICY
FORESTRY

به دلیل ارتباط نزدیک با حوزه کشاورزی انتخاب و تجزیه و تحلیل لازم بر اساس اطلاعات گروه‌های موضوعی فوق صورت گرفته است. این تحقیق اهداف زیر را دنبال نمود:

۱. رتبه‌بندی کشورهای پیشرو اسلامی بر اساس آمار پایگاه ESI در دوره ده‌ساله ۲۰۰۹-۱۹۹۹ در گروه‌های موضوعی کشاورزی چگونه می‌باشد؟

۲. تولیدات علمی کشورهای پیشرو اسلامی در حوزه موضوعی کشاورزی و رتبه گروه موضوعی برتر آنها طی سال‌های ۲۰۰۵ تا ۲۰۰۸ در پایگاه WOS موسسه اطلاعات علمی چگونه می‌باشد؟

۳. میزان تولیدات علمی کشورهای پیشرو اسلامی در زیرگروه‌های موضوعی کشاورزی در پایگاه WOS طی سال‌های ۲۰۰۵ تا ۲۰۰۸ چگونه می‌باشد؟

۴. تولیدات علمی کشورهای پیشرو اسلامی در گروه کشاورزی بر اساس زبان مدارک طی سال‌های ۲۰۰۵ تا ۲۰۰۸ در پایگاه WOS چگونه می‌باشد؟

۵. تولیدات علمی کشورهای پیشرو اسلامی در گروه کشاورزی بر اساس زبان مدارک طی سال‌های ۲۰۰۵ تا ۲۰۰۸ در پایگاه WOS چگونه می‌باشد؟

۴/۶۳ درصد از تولیدات خود را در حوزه کشاورزی تولید کرده است. این در حالی است که کشور پاکستان در طی دوره چهار ساله از مجموع ۸۷۶۴ عنوان تولید علمی خود ۱۶/۳۲ درصد از آنها را در حوزه کشاورزی تولید کرده است. اطلاعات مندرج در جدول شماره ۲ نشان می‌دهد که کشور نیجریه، بنگلادش، مالزی و ترکیه به ترتیب با ۱۲/۵۶، ۱۱/۱۰، ۵/۱۶ و ۳/۴۵ درصد از کل تولیدات خود را در دوره چهارساله در حوزه کشاورزی نمایه کرده‌اند. گروه موضوعی Plant Sciences در همه کشورهای مورد بررسی بیشترین تولید علمی را در میان سایر زیرگروه‌های موضوعی کشاورزی به خود اختصاص داده است. به همین خاطر در جدول ۲ اطلاعات بیشتری در خصوص این گروه موضوعی و سهم آن در حوزه کشاورزی نشان داده شده است. همانطور که در جدول ۲ ملاحظه می‌شود، گروه موضوعی Plant Sciences، ۷۵/۹۶٪ از کل تولیدات علمی حوزه کشاورزی کشور پاکستان طی دوره چهارساله را به خود اختصاص داده است. این در حالی است که این گروه موضوعی در کشورهای ایران، ترکیه، مالزی، بنگلادش و نیجریه به ترتیب، ۴۰/۱۴٪، ۳۷/۵۵٪، ۳/۰۵٪، ۱/۵۹٪ و ۱/۸۹٪ را از کل تولیدات علمی حوزه کشاورزی به خود اختصاص داده است.

۳- میزان تولیدات علمی کشورهای اسلامی در زیرگروه‌های موضوعی کشاورزی در پایگاه WOS طی سال‌های ۲۰۰۵ تا ۲۰۰۸ چگونه می‌باشد؟

بررسی وضعیت تولیدات علمی کشورهای اسلامی در زیرگروه‌های موضوعی کشاورزی طی سال‌های ۲۰۰۵ تا ۲۰۰۸ میلادی در جدول ۳ به تصویر کشیده شده است. همانگونه که ملاحظه می‌شود، در گروه موضوعی Plant Sciences کشور پاکستان با ۱۰۸۷ عنوان در رده اول و کشورهای ترکیه با ۱۰۴۴، ایران با ۶۵۸، نیجریه با ۳۵۵، مالزی با ۲۲۱ و بنگلادش با ۱۹۸ عنوان تولید علمی به ترتیب در رده‌های دوم تا ششم جای دارند.

گروه موضوعی، ایران با ۲۸۲۹ عنوان تولید علمی در رده دوم کشورهای اسلامی قرار گرفته است. از نظر تعداد اسنادها نیز در این گروه موضوعی ترکیه با ۱۷۹۱۲ اسناد در رده اول قرار گرفته است. از نظر نسبت اسناد به هر تولید علمی نیز مالزی با ۴/۲۵، نیجریه با ۲/۶۱ اسناد در هر تولید علمی در رده اول و دوم، بنگلادش با ۲/۲۷، ترکیه با ۲/۰۷، پاکستان با ۱/۸۷ و ایران با ۱/۸۲ اسناد به هر تولید علمی به ترتیب در رده‌های بعدی قرار دارند.

در گروه موضوعی Agricultural Sciences نیز کشور ترکیه با ۴۱۳۹ عنوان تولید علمی در رده ۱۴ کشورهای جهان و در رده نخست کشورهای اسلامی قرار گرفته است. در این گروه موضوعی علاوه بر ترکیه، کشور نیجریه با ۱۷۳۷ عنوان در رده دوم و ایران با ۱۲۰۲ عنوان در رده سوم قرار دارند. از نظر تعداد اسنادها نیز کشور ترکیه با ۱۹۲۷۵ اسناد در رده اول و کشورهای نیجریه و ایران نیز به ترتیب با ۴۳۳۸ و ۳۵۱۴ در رده‌های دوم و سوم قرار دارند. از نظر نسبت اسناد به هر تولید علمی نیز کشور مالزی با ۴/۷۹ اسناد در هر تولید علمی در رده اول و کشورهای ترکیه با ۴/۶۶، بنگلادش با ۴/۲۵، پاکستان با ۳/۳۶، ایران نیز با ۲/۹۲ و نیجریه با ۲/۵۰ نسبت اسناد به هر تولید علمی در رده دوم تا ششم جای دارند.

۲- تولیدات علمی کشورهای پیشرو اسلامی در حوزه موضوعی کشاورزی و رتبه گروه موضوعی برتر آنها طی سال‌های ۲۰۰۵ تا ۲۰۰۸ در پایگاه WOS موسسه اطلاعات علمی چگونه می‌باشد؟

تولیدات علمی کشورهای اسلامی طی سال‌های ۲۰۰۵ تا ۲۰۰۸ در پایگاه WOS موسسه اطلاعات علمی در جدول ۲ نشان داده شده است. همانگونه که ملاحظه می‌شود طی دوره ۴ ساله مورد بررسی، کشور ترکیه با ۸۰۴۰۲ عنوان تولید علمی در رده اول و کشورهای ایران و مالزی نیز به ترتیب با ۳۵۳۵۷ و ۹۵۰۱ عنوان در رده‌های دوم و سوم قرار دارند. در طی دوره ۴ ساله مورد بررسی، کشور ایران

جدول ۱- رتبه‌بندی کشورهای پیشرو جهان اسلام در پایگاه ESI طی دوره دهساله ۱۹۹۹ تا ۲۰۰۹ در

گروه‌های موضوعی کشاورزی

نام کشور	رتبه هر کشور در گروه‌های موضوعی کشاورزی در جهان		تعداد تولیدات علمی هر کشور در گروه‌های موضوعی کشاورزی		تعداد استنادها به تولیدات علمی در گروه‌های موضوعی کشاورزی هر کشور		نسبت استنادها به هر تولید
	Agricultural sciences	Plant and animal sciences	Agricultural sciences	Plant and animal sciences	Agricultural sciences	Plant and animal sciences	
ایران	۳۶	۳۶	۱۲۰۲	۲۸۲۹	۲/۹۲	۱/۸۲	۳۵۱۴
ترکیه	۱۴	۱۸	۴۱۳۹	۸۶۳۷	۴/۶۶	۲/۰۷	۱۹۲۷۵
پاکستان	۴۸	۴۱	۵۶۰	۲۲۳۷	۳/۳۶	۱/۸۷	۱۸۸۰
مالزی	۴۵	۴۷	۷۵۹	۱۲۶۰	۴/۷۹	۴/۲۵	۳۴۳۴
بنگلادش	۶۰	۵۸	۲۸۴	۷۳۷	۴/۲۵	۲/۲۷	۱۲۰۸
نیجریه	۳۱	۴۶	۱۷۳۷	۱۳۱۱	۲/۵۰	۲/۶۱	۴۳۳۸

جدول ۲- تولیدات علمی کشورهای پیشرو اسلامی در حوزه کشاورزی در پایگاه WOS طی سال‌های ۲۰۰۵ تا ۲۰۰۸ و سهم آنها از کل تولیدات علمی کشور خودشان

کشور	تعداد کل تولیدات علمی هر کشور در حوزه کشاورزی از کل تولیدات علمی آن کشور	تعداد تولیدات علمی هر کشور در حوزه کشاورزی از کل تولیدات علمی آن کشور	سهم تولیدات علمی هر کشور در حوزه کشاورزی از کل تولیدات علمی آن کشور	تعداد تولیدات علمی هر کشور در حوزه کشاورزی از کل تولیدات علمی آن کشور	سهم گروه موضوعی Plant Sciences از کل تولیدات علمی حوزه کشاورزی
ایران	۳۵۳۵۷	۱۶۳۹	۴/۶۳٪	۶۵۸	۴۰/۱۴٪
ترکیه	۸۰۴۰۲	۲۷۸۰	۳/۴۵٪	۱۰۴۴	۳۷/۵۵٪
پاکستان	۸۷۶۴	۱۴۳۱	۱۶/۳۲٪	۱۰۸۷	۷۵/۹۶٪
بنگلادش	۳۰۲۷	۳۳۶	۱۱/۱۰٪	۳	۸۹٪
مالزی	۹۵۰۱	۴۹۱	۵/۱۶٪	۱۵	۳/۰۵٪
نیجریه	۶۷۲۷	۸۴۵	۱۲/۵۶٪	۵	۱/۵۹٪

اطلاعات مندرج در این جدول نشان می‌دهد گروه موضوعی Forestry در رده دوم زیرگروه‌های موضوعی کشاورزی کشور مالزی قرار گرفته است. با نگاهی به اطلاعات ارائه شده در جدول ۷ متوجه خواهیم شد که نشریه مالزیایی در این گروه موضوعی در پایگاه گزارش استنادی نشریات نمایه شده است. بر این اساس می‌توان بالا بودن تعداد تولیدات علمی کشور مالزی در این گروه موضوعی را داشتن نشریه در پایگاه گزارش استنادی نشریات دانست. هر چند ذکر این نکته خالی از اهمیت نیست که کشور ترکیه علی‌رغم نداشتن نشریه در این گروه

موضوعی در پایگاه گزارش استنادی نشریات دارای تولیدات علمی بیشتری نسبت به کشور مالزی می‌باشد. نشریات ایرانی و ترکی در گروه موضوعی Agronomy نمایه شده‌اند، اما این گروه موضوعی از نظر کمیت در رده سوم زیرگروه‌های موضوعی این دو کشور قرار گرفته است. نشریات کشورهای بنگلادش و پاکستان نیز که در گروه موضوعی Plant Sciences نمایه شده‌اند، بیشترین تولیدات علمی کشورهای خود را در این گروه نمایه کرده‌اند. در جدول ۳ اطلاعات بیشتری در خصوص زیرگروه‌های موضوعی کشاورزی در بین کشورهای پیشرو علمی جهان

اطلاعات مندرج در این جدول نشان می‌دهد گروه موضوعی Forestry در رده دوم زیرگروه‌های موضوعی کشاورزی کشور مالزی قرار گرفته است. با نگاهی به اطلاعات ارائه شده در جدول ۷ متوجه خواهیم شد که نشریه مالزیایی در این گروه موضوعی در پایگاه گزارش استنادی نشریات نمایه شده است. بر این اساس می‌توان بالا بودن تعداد تولیدات علمی کشور مالزی در این گروه موضوعی را داشتن نشریه در پایگاه گزارش استنادی نشریات دانست. هر چند ذکر این نکته خالی از اهمیت نیست که کشور ترکیه علی‌رغم نداشتن نشریه در این گروه

نمایه‌شدن زبان‌های انگلیسی، فارسی، ترکی، عربی و بنگالی در این پایگاه وجود دارد. از مجموع این شش کشور اسلامی تنها کشور ترکیه، موفق به پذیرش نشریات ترکی‌زبان در پایگاه WOS شده است که این زبان نیز حدود ۲ درصد از تولیدات کشور ترکیه را نمایه کرده است. هر چند امکان نمایه‌شدن زبان ترکیه در پایگاه موسسه اطلاعات علمی وجود دارد اما نشریه کشور ترکیه با عنوان Turkish Journal of Agriculture and Forestry که در پایگاه گزارش استنادی نشریات نمایه شده است به زبان انگلیسی می‌باشد. کشورهای ایران و بنگلادش نیز که زبان رسمی آنها در پایگاه WOS قابل نمایه‌شدن است بیشترین تولیدات خود را به زبان انگلیسی منتشر کرده‌اند. اطلاعات بیشتر در خصوص زبان مدارک نمایه‌شده کشورهای پیشرو اسلامی در حوزه کشاورزی در جدول ۴ به تصویر کشیده شده است.

اسلام نشان داده شده است. (اطلاعات بیشتر در خصوص گزارش استنادی نشریات کشورها و تعداد مقالات منتشر شده آنها در جداول ۷ و ۸ آورده شده است).

۴- تولیدات علمی کشورهای پیشرو اسلامی در حوزه کشاورزی بر اساس زبان مدارک طی سال‌های ۲۰۰۵ تا ۲۰۰۸ در پایگاه WOS چگونه می‌باشد؟

بررسی‌ها نشان می‌دهند که هر چند امکان نمایه‌شدن ۴۹ زبان زنده دنیا در پایگاه WOS وجود دارد، اما پژوهش‌های بین‌المللی نشان می‌دهد که ۹۰ درصد از تولیدات علمی جهان، در تمامی زمینه‌ها و رشته‌ها به زبان انگلیسی منتشر می‌شود (نوروزی چاکلی و نورمحمدی، ۱۳۸۶؛ کرمی و علیجانی، ۱۳۸۷). نویسندگان کشورهای اسلامی بیشتر تولیدات خود را به زبان‌های انگلیسی، ترکی، آلمانی، فرانسوی و اسپانیایی تولید کرده‌اند. با نگاهی به زبان کشورهای مورد بررسی و مقایسه آنها با زبان‌های قابل نمایه در پایگاه WOS متوجه خواهیم شد که امکان

جدول ۳- تعداد تولیدات علمی کشورهای پیشرو اسلامی در زیرگروه‌های موضوعی کشاورزی طی سال‌های ۲۰۰۵ تا ۲۰۰۸ در پایگاه WOS

زیر گروه‌های موضوعی	ترکیه	ایران	پاکستان	نیجریه	مالزی	بنگلادش
PLANT SCIENCES	۱۰۴۴	۶۵۸	۱۰۸۷	۳۵۵	۲۲۱	۱۹۸
AGRICULTURE, DAIRY & ANIMAL SCIENCE	۵۸۳	۵۴۳	۱۳۲	۹۴	۲۹	۳۵
AGRONOMY	۴۹۰	۲۹۲	۱۹۱	۲۱۵	۷۴	۶۸
AGRICULTURE, MULTIDISCIPLINARY	۴۳۳	۱۲۹	۴۷	۱۹۵	۴۲	۲۹
HORTICULTURE	۲۶۹	۱۰۴	۴۴	۳۹	۲۴	۱۹
AGRICULTURAL ENGINEERING	۲۳۷	۸۲	۱۷	۴۵	۵۵	۱۳
AGRICULTURAL ECONOMICS & POLICY	۱۴	۳	-	۸	۳	۴
FORESTRY	۱۹۱	۲۸	۲	۲۶	۱۰۲	۲۳

مجموع ۲۷۸۰ عنوان، پاکستان ۱۳۲۹ از مجموع ۱۴۳۱ عنوان، مالزی ۴۱۷ عنوان از مجموع ۴۹۱، نیجریه ۷۰۴ از مجموع ۸۴۵ عنوان و کشور بنگلادش نیز ۲۹۴ عنوان از مجموع ۳۳۶ عنوان تولید علمی خود را در قالب مقاله منتشر کرده‌اند. قالب چکیده همایش‌ها، سرمقاله و مقالات همایش‌ها به ترتیب در رده‌های بعدی در بین کشورهای اسلامی قرار گرفته‌اند. پژوهش‌ها نشان می‌دهد که هر چند امکان نمایه شدن ۳۴ نوع مدرک در پایگاه WOS موسسه اطلاعات علمی وجود دارد اما، اغلب نویسندگان تولیدات علمی خود را در قالب مقاله منتشر می‌کنند (نوروزی چاکلی و نورمحمدی، ۱۳۸۶).

۵- تولیدات علمی کشورهای اسلامی در گروه کشاورزی بر اساس نوع مدارک طی سال‌های ۲۰۰۵ تا ۲۰۰۸ در پایگاه WOS چگونه می‌باشد؟
در جدول ۵ تولیدات علمی کشورهای اسلامی در قالب انواع مدارک نمایه شده طی سال‌های ۲۰۰۵ تا ۲۰۰۸ در حوزه کشاورزی به تصویر کشیده شده است. همانگونه که ملاحظه می‌شود، بیشتر کشورهای اسلامی تولیدات خود را در قالب مقاله تولید و منتشر کرده‌اند. به طوری که نویسندگان ایرانی از مجموع ۱۱۶۰ عنوان از مجموع ۱۶۳۹ عنوان تولید علمی خود را در قالب مقاله منتشر کرده‌اند. در همین زمینه کشور ترکیه نیز ۲۴۴۴ عنوان از

جدول ۴- تولیدات علمی کشورهای پیشرو اسلامی حوزه کشاورزی بر اساس زبان مدارک در پایگاه WOS در بازه زمانی ۲۰۰۵-۲۰۰۸

زبان مدارک	ایران	ترکیه	پاکستان	نیجریه	مالزی	بنگلادش
انگلیسی	۱۶۳۵	۲۷۱۱	۱۴۳۰	۸۴۱	۴۹۱	۳۳۶
ترکی	۲	۵۹	-	-	-	-
آلمانی	۲	۸	۱	-	-	-
فرانسوی	-	۱	-	۲	-	-
اسپانیایی	-	۱	-	۲	-	-

جدول ۵- تولیدات علمی کشورهای پیشرو اسلامی در گروه کشاورزی بر اساس نوع مدارک طی سال‌های ۲۰۰۵ تا ۲۰۰۸ در پایگاه WOS

نوع مدرک	ایران	ترکیه	پاکستان	مالزی	نیجریه	بنگلادش
مقاله	۱۱۶۰	۲۴۴۴	۱۳۲۹	۴۱۷	۷۰۴	۲۹۴
چکیده همایش‌ها	۴۰۱	۱۹۶	۵۹	۳۱	۱۱۹	۲
سرمقاله	۲۴	۶۰	۱۲	۱۵	۲	۲۱
مقالات همایش‌ها	۲۰	۴۱	۹	۱۱	۶	۱۰
اقلام خبری	۱۵	۱۵	۱	-	۴	۱
نقد و بررسی	۱۴	۱۹	۱۹	۱۳	۸	۷
تصحیح	۵	۴	۲	۲	۲	۱
نقد و بررسی کتاب	-	۱	-	-	-	-
اقلام کتاب‌شناختی	-	-	۱	-	-	-
نامه سردبیر	-	-	-	۲	-	-

۶- میزان مشارکت علمی نویسندگان کشورهای پیشرو اسلامی در تولیدات علمی حوزه کشاورزی با یکدیگر در پایگاه WOS طی سال‌های ۲۰۰۵ تا ۲۰۰۸ چگونه می‌باشد؟

همکاری علمی را می‌توان بازتاب فعالیت‌ها و رویکردهای جامعه علمی به شمار آورد. انگیزه‌های همکاری علمی را می‌توان به صورت زیر بیان کرد: دسترسی به تجهیزات خاص، مهارت‌های خاص، مواد منحصر به فرد (مانند ترکیبات شیمیایی)، و دستیابی به امکان مشاهده شدن در سطح جامعه علمی، کارآمدی در استفاده از زمان و نیروی کار، کسب تجربه، پرورش پژوهشگران، حمایت از شاگردان، افزایش قدرت تولید، افزایش مهارت‌ها، اجتناب از رقابت و چشم و هم‌چشمی، غلبه بر انزوای فکری، احتیاج به تایید بیشتر خود در ارزیابی یک مساله، نیاز به ارتباط متقابل، نزدیکی مکانی، پیشامد و تصادف. همچنین دلایل همکاری دانشمندان با همتایان خود را، مجاورت جغرافیایی، تاریخ، زبان رایج، مشکلات خاص، عناصر اقتصادی، مهارت‌ها و تجهیزات پژوهش، پایگاه‌های داده و آزمایشگاه‌ها می‌دانند (رحیمی و فتاحی، ۱۳۸۶).

میزان مشارکت و همکاری نویسندگان کشورهای اسلامی در تولیدات علمی طی سال‌های ۲۰۰۵ تا ۲۰۰۸ و همچنین این میزان مشارکت در گروه موضوعی کشاورزی در جدول ۶ به تصویر کشیده شده است. همانگونه که ملاحظه می‌شود بیشترین میزان مشارکت در تولیدات علمی بین کشورهای اسلامی مربوط به مشارکت نویسندگان ایرانی و ترکی می‌باشد. داده‌ها نشان می‌دهد که از مجموع ۳۵۳۵۷ تولید علمی ایران طی سال‌های مورد بررسی، ۱۶۸ عنوان به طور مشترک با نویسندگان کشور ترکیه بوده است که از این تعداد در حوزه کشاورزی تنها ۴ عنوان را نویسندگان این کشورها به صورت مشترک تولید کرده‌اند. در گروه موضوعی کشاورزی بیشترین مشارکت مربوط به نویسندگان ایرانی و پاکستانی با ۸ عنوان بوده است که این دو کشور به طور کلی در طی چهار ساله ۲۰۰۵ تا ۲۰۰۸، تنها ۵۴ عنوان تولید علمی به صورت مشترک با یکدیگر داشته‌اند. اطلاعات بیشتر در خصوص سایر کشورها و میزان مشارکت آنها در تولیدات علمی با همدیگر در جدول ۶ به صورت کلی طی دوره چهار ساله و همچنین در حوزه کشاورزی در طی همین بازه زمانی به صورت دقیق به تصویر کشیده شده است.

جدول ۶- میزان مشارکت علمی کشورهای اسلامی در تولیدات علمی با یکدیگر در پایگاه WOS طی سال‌های ۲۰۰۵ تا ۲۰۰۸

کشور	میزان مشارکت در:	ترکیه	پاکستان	مالزی	نیجریه	بنگلادش
ایران	همه گروه‌های موضوعی	۱۶۸	۵۴	۳	۷	۲۲
	گروه موضوعی کشاورزی	۴	۸	۵	-	۱
ترکیه	همه گروه‌های موضوعی		۶۴	۲۸	۱۱	۹
	گروه موضوعی کشاورزی		۵	۱	-	۱
پاکستان	همه گروه‌های موضوعی			۷۹	۹	۵۱
	گروه موضوعی کشاورزی			۱	۱	۳
مالزی	همه گروه‌های موضوعی				۱۱	۵۰
	گروه موضوعی کشاورزی				-	۷
نیجریه	همه گروه‌های موضوعی					۳
	گروه موضوعی کشاورزی					-

است. نشریه ایرانی International Journal of Plant Production با انتشار ۲۶ عنوان در رده ۱۸ نشریات منتشر کننده تولیدات علمی ایران قرار گرفته است. ۱۶۳۹ عنوان تولید علمی ایران طی دوره ۴ ساله مورد بررسی، را ۲۲۰ عنوان نشریه از سراسر جهان منتشر کرده‌اند. باید توجه داشت که نشریه آلمانی *Planta Medica* بیشترین سهم را در تولیدات علمی کشورهای ایران، ترکیه، پاکستان و مالزی به ترتیب با انتشار ۹۰، ۸۳، ۲۱ و ۲۷ عنوان تولید علمی داشته است. این نشریه تنها ۴ عنوان از تولیدات کشور بنگلادش را منتشر نموده است. نشریه فوق دارای ضریب تاثیر ۱/۹۶۰ می‌باشد و در گروه موضوعی *Plant Science* نمایه شده است که تعداد ۱۵۵ نشریه در این گروه موضوعی نمایه می‌شود. تعداد مقالات این گروه موضوعی نیز ۱۵۲۹۴ عنوان بوده است. تا سال ۲۰۰۸ به این نشریه ۸۷۱۵ بار استناد شده است که درصد خوداستنادی به این نشریه ۴۸۶ مورد برابر ۵٪ بوده است. این نشریه در سال ۲۰۰۸ تعداد ۲۳۸ عنوان مقاله را منتشر نموده است. در طی این دوره چهار ساله سهم ایران در این نشریه ۹۰ عنوان تولید علمی، ترکیه ۸۳ عنوان، نیجریه ۶۷ عنوان، مالزی ۲۷ عنوان، پاکستان ۲۱ عنوان و بنگلادش ۴ عنوان تولید علمی بوده است.

۸- گزارش استنادی نشریات کشورهای اسلامی در

پایگاه JCR در حوزه کشاورزی چگونه می‌باشد؟

گزارش استنادی نشریات کشورهای مورد بررسی در پایگاه گزارش استنادی نشریات در سال ۲۰۰۸ در جدول ۷ به تصویر کشیده شده است. همانگونه که ملاحظه می‌شود کشورهای مورد بررسی هر کدام یک نشریه در گروه کشاورزی در این پایگاه نمایه کرده‌اند که دو نشریه در گروه موضوعی *Agronomy*، دو نشریه در گروه موضوعی *Plant Sciences* و یک نشریه نیز در گروه موضوعی *Forestry* نمایه شده است. اطلاعات مندرج در جدول ۷ نشان می‌دهد که نشریه *Pakistan Journal Of Botany* که در گروه موضوعی *Plant Sciences* نمایه شده است با ۵۹۳ استناد در این گروه موضوعی در رده نخست قرار دارد و نشریه ایرانی *International Journal of Plant*

۷- نشریات برتر منتشر کننده تولیدات علمی حوزه کشاورزی در کشورهای اسلامی طی سال‌های ۲۰۰۵ تا ۲۰۰۸ کدامند؟

بیشترین تولیدات علمی کشورهای پاکستان، بنگلادش و مالزی در حوزه کشاورزی توسط نشریات این کشورها که در پایگاه گزارش استنادی نشریات نیز نمایه گردیده، منتشر شده است. نشریه پاکستانی *PAKISTAN JOURNAL OF BOTANY* با انتشار ۷۵۳ عنوان بیش از ۵۴ درصد تولیدات علمی این کشور را در طی این چهار سال منتشر نموده است. این نشریه در بین نشریات منتشر کننده تولیدات علمی کشور ترکیه نیز با انتشار ۸۵ عنوان بالاتر از نشریه کشور ترکیه با عنوان *Turkish Journal of Agriculture and Forestry* قرار گرفته است. کشور پاکستان در حوزه کشاورزی طی دوره چهار ساله مورد بررسی در کل ۱۴۳۱ عنوان تولید علمی داشته است که ۱۴۲ نشریه از سراسر جهان آنها را منتشر کرده است. نشریات *Bangladesh Journal of Botany* و *Bangladesh Journal of Plant Taxonomy* به ترتیب با انتشار ۷۶ و ۱۸ عنوان تولید علمی در رده اول و دوم نشریات برتر منتشر کننده تولیدات علمی کشور بنگلادش قرار گرفته‌اند. کشور بنگلادش طی دوره ۴ ساله ۳۳۶ عنوان تولید علمی داشته است که ۱۰۶ عنوان نشریه از سراسر جهان آنها را منتشر نموده است.

نشریه مالزیایی *Journal of Tropical Forest Science* با انتشار ۵۵ عنوان بیشترین سهم را در نشر تولیدات علمی کشور مالزی داشته است. ۱۲۲ عنوان نشریه مجموع ۴۹۱ عنوان تولید علمی کشور مالزی را طی این دوره چهار ساله منتشر نموده است.

نشریه هلندی *Bioresource Technology* با انتشار ۱۲۳ عنوان بیشترین تولیدات علمی ترکیه را منتشر نموده است. ۲۷۸۰ عنوان تولید علمی ترکیه در حوزه کشاورزی طی دوره چهار ساله مورد بررسی توسط ۲۵۳ عنوان نشریه از سراسر جهان منتشر شده است.

نشریه آمریکایی *Journal of Animal Science* با انتشار ۱۲۰ عنوان تولید علمی، بیشترین تولیدات علمی ایران در حوزه کشاورزی را در طی چهار سال اخیر منتشر کرده

همچنین گروه موضوعی Plant Sciences توسط ۱۵۵ نشریه از سراسر جهان تحت پوشش قرار می‌گیرد. این نشریات در سال ۲۰۰۸ تعداد ۱۵۲۹۴ عنوان مقاله را منتشر کرده‌اند. نشریه بنگلادشی ۱۶ عنوان و نشریه پاکستانی ۲۴۷ عنوان از تولیدات علمی خود را در این گروه موضوعی نمایه کرده‌اند.

گروه موضوعی Forestry نیز که توسط ۳۹ نشریه از سراسر جهان تحت پوشش قرار گرفته است در سال ۲۰۰۸ تعداد ۳۲۴۵ عنوان تولید علمی را منتشر کرده است. نشریه مالزیایی تعداد ۳۷ عنوان تولید علمی از کشور مالزی را در این سال در گروه موضوعی فوق نمایه کرده است. اطلاعات بیشتر در خصوص گزارش استنادی نشریات کشورهای اسلامی در جدول شماره ۸ نشان داده شده است.

Production در گروه موضوعی Agronomy با ۱۱ استناد دارای کمترین تعداد استناد می‌باشد.

ضریب تاثیر نشریه Turkish Journal of Agriculture and Forestry در گروه موضوعی Agronomy برابر ۰/۴۷۹ می‌باشد و بهترین ضریب تاثیر را در بین نشریات کشورهای مورد مطالعه دارا می‌باشد. اطلاعات بیشتر در خصوص نشریات نمایه شده در پایگاه گزارش استنادی نشریات در جدول ۷ نشان داده شده است.

همانگونه که در جدول ۸ ملاحظه می‌شود گروه موضوعی Agronomy را ۴۹ عنوان نشریه از سراسر جهان تحت پوشش قرار می‌دهند. این نشریات در مجموع در سال ۲۰۰۸ تعداد ۵۱۰۰ عنوان مقاله را منتشر کرده‌اند. نشریه ایرانی ۳۲ عنوان و نشریه ترکی نیز ۵۸ عنوان از تولیدات علمی کشور خود را در سال ۲۰۰۸ در این گروه موضوعی نمایه کرده‌اند.

جدول ۷- مقایسه گزارش استنادی نشریات کشورهای اسلامی در پایگاه JCR در حوزه کشاورزی

کشور	عنوان نشریه	گروه موضوعی نشریه	همه استنادها به نشریه	ضریب تاثیر	ضریب تاثیر میانه نشریه
ایران	International Journal of Plant Production	Agronomy	۱۱	۰/۳۵۰	۰/۱۲۵
ترکیه	Turkish Journal of Agriculture and forestry	Agronomy	۳۶۵	۰/۴۷۹	۰/۰۳۴
بنگلادش	Bangladesh Journal of Botany	Plant Sciences	۹۳	۰/۴۱۲	۰
مالزی	Journal of Tropical Forest Science	Forestry	۲۰۴	۰/۴۷۶	۰/۰۵۴
پاکستان	Pakistan Journal of Botany	Plant Sciences	۵۹۳	۰/۴۷۰	۰/۱۶۲

جدول ۸- گروه های موضوعی نشریات کشورهای اسلامی نمایه شده در پایگاه گزارش استنادی نشریات و جزئیات آنها در سال ۲۰۰۸

کشور	عنوان نشریه	گروه موضوعی نشریه	تعداد مقالات این گروه موضوعی	تعداد نشریات این گروه موضوعی	تعداد تولیدات منتشر شده در نشریه مربوط به هر کشور
ایران	International Journal of Plant Production	Agronomy	۵۱۰۰	۴۹	۳۲
ترکیه	Turkish Journal of Agriculture and forestry	Agronomy	۵۱۰۰	۴۹	۵۸
بنگلادش	Bangladesh Journal of Botany	Plant Sciences	۱۵۲۹۴	۱۵۵	۱۶
مالزی	Journal of Tropical Forest Science	Forestry	۳۲۴۵	۳۹	۳۷
پاکستان	Pakistan Journal of Botany	Plant Sciences	۱۵۲۹۴	۱۵۵	۲۴۷

۹- وضعیت کشورهای اسلامی در انتشار نشریات دسترسی رایگان در حوزه کشاورزی چگونه می‌باشد؟

در پایگاه نشریات دسترسی رایگان، پنج کشور اسلامی که در حوزه کشاورزی دارای نشریه بودند شناسایی شدند. این پنج کشور در مجموع دارای ۱۲ عنوان نشریه در گروه موضوعی Agriculture (General)، ۲ نشریه در گروه موضوعی Forestry، و ۶ نشریه در گروه موضوعی Plant Sciences بوده‌اند. در ادامه به بررسی وضعیت نشریات دسترسی رایگان کشورهای مورد مطالعه بر اساس گروه‌های موضوعی فوق اشاره خواهد شد.

ترکیه در گروه موضوعی Forestry دارای دو نشریه بوده است که تا حال حاضر تعداد ۱۰۷۴ عنوان تولید علمی منتشر کرده است. در سال ۲۰۰۸ این دو نشریه تعداد ۷۴ عنوان تولید علمی منتشر کرده‌اند که از این تعداد ۵ عنوان آنها به صورت مشترک با نویسندگان سایر کشورها، ۱۶ عنوان توسط نویسندگان کشورهای خارجی و بقیه نیز توسط نویسندگان ترکیه منتشر شده است. با نگاهی به اطلاعات ارائه شده در جدول ۹ متوجه خواهیم شد که ۶/۷۵ درصد تولیدات سال ۲۰۰۸ این دو نشریه کشور ترکیه به صورت مشترک تولید شده است. همچنین ۷۱/۶۲ درصد از این تولیدات نیز توسط نویسندگان کشور ترکیه تولید شده است.

در گروه موضوعی Agriculture (General) کشور پاکستان دارای ۷ نشریه می‌باشد. این ۷ نشریه تا به حال تعداد ۱۹۷۴ عنوان مقاله را منتشر کرده‌اند. تعداد ۵۳۶ عنوان از مجموع ۱۹۷۴ عنوان مقاله منتشره توسط این نشریات در سال ۲۰۰۸ منتشر شده است که از این مجموع بیش از ۸۳ درصد تولیدات منتشر شده این نشریات توسط نویسندگان سایر کشورها در نشریات پاکستانی منتشر شده است که از بین این کشورها بسته به نشریه، سهم کشورها نیز متفاوت می‌باشد. برای مثال در نشریه Australian Journal of Basic and Applied Sciences کشور مصر با ۹۲ عنوان بیشترین سهم و ایران با ۱۵ عنوان در رده دوم قرار دارند. و در نشریه Research Journal of Agriculture and Biological Sciences

نویسندگان کشور مصر با ۴۴ عنوان و هند با ۲۰ عنوان بیشترین سهم را به خود اختصاص داده‌اند.

کشور نیجریه نیز در بین کشورهای اسلامی سهم قابل توجهی از تولیدات علمی خود را در نشریات پاکستانی در گروه موضوعی Agriculture (General) نمایه کرده است. باید توجه داشت که کمترین مقالات در این گروه موضوعی به نویسندگان پاکستانی تعلق دارد. به عبارتی سهم نویسندگان پاکستانی در انتشار مقالات این گروه موضوعی بسیار اندک است. نشریه پاکستانی World Journal of Agricultural Sciences بیشترین تنوع نویسندگان را از کشورهای مختلف به خود اختصاص داده است. در این نشریه نویسندگان بیش از ۲۶ کشور نقش دارند. نویسندگان نیجریه با ۲۵ و مصر با ۲۳ مقاله در رده اول و دوم، هند با ۱۶، ایران و آمریکا به تعداد مساوی ۷ مقاله در رده های بعدی قرار دارند. کشور آمریکا به نسبت سایر کشورهای اروپایی و آمریکایی بیشترین مقاله را در نشریات دسترسی آزاد کشور پاکستان در این گروه موضوعی داشته است. هر چند نویسندگان مصری و نیجریه ای بیشترین میزان مشارکت را در نشر تولیدات علمی نشریات دسترسی رایگان پاکستانی داشته‌اند اما طی دوره چهارساله ۲۰۰۵ تا ۲۰۰۸ در پایگاه WOS، نویسندگان کشور مصر ۳ عنوان و نیجریه ۱ عنوان تولید علمی مشترک در حوزه کشاورزی با نویسندگان پاکستانی داشته‌اند.

کشور مصر در مجموع با ۱۶۴ عنوان، نیجریه با ۵۸، ایران با ۴۰، مالزی با ۱۳، ترکیه با ۱۲ عنوان مقاله در انتشار نشریات پاکستانی سهم بسزایی داشته‌اند. این ۵ کشور اسلامی در مجموع بیش از ۴۱ درصد از تولیدات نشریات دسترسی رایگان کشور پاکستان در سال ۲۰۰۸ را به خود اختصاص داده‌اند.

کشور نیجریه نیز در گروه موضوعی Agriculture (General) دارای یک نشریه بوده است که در کل تعداد ۳۱۰ عنوان مقاله منتشر کرده است که از این تعداد ۱۳۸ عنوان در سال ۲۰۰۸ منتشر شده است. ۷ عنوان از مجموع ۱۳۸ عنوان به صورت مشترک با نویسندگان کشورهای اتیوپی، کامرون، غنا و آفریقای

Plant Science حدود ۵۲ عنوان مقاله توسط نویسندگان ایرانی و در سه نشریه دیگر حدود ۱۰ عنوان توسط ایرانیان منتشر شده است. اما در مورد کشورهای مصر، هند و ترکیه این مقدار تغییر قابل ملاحظه‌تری نسبت به نشریه فوق داشته است به طوری که تولیدات آنها در نشریه فوق کمتر از سه نشریه دیگر بوده است.

در گروه موضوعی Plant Sciences ایران دارای یک نشریه بوده است که در مجموع تا به حال ۹۲ عنوان مقاله منتشر کرده است که از این تعداد ۳۲ عنوان در سال ۲۰۰۸ منتشر شده است. از این تعداد ۲ مورد به صورت اشتراکی با نویسندگان سایر کشورها، ۱۷ عنوان توسط نویسندگان خارجی و بقیه نیز توسط نویسندگان ایرانی منتشر شده است. کشور هند با ۶ عنوان در رده اول کشورهای خارجی در نشر مقالات نشریه ایرانی قرار گرفته است.

کشور بنگلادش نیز در گروه موضوعی Plant Sciences یک نشریه داشته است که در مجموع تا به حال تعداد ۳۸۵ عنوان مقاله منتشر کرده است. این نشریه در سال ۲۰۰۸ تعداد ۲۴ عنوان منتشر کرده است که تعداد ۷ عنوان از آنها توسط نویسندگان هندی و ۲ عنوان نیز توسط نویسندگان آلمانی بوده است. ۵ عنوان نیز توسط نویسندگان سایر کشورها و بقیه نیز توسط نویسندگان کشور بنگلادش نوشته شده است.

کشور ترکیه نیز در گروه موضوعی Plant Sciences دارای ۳ عنوان نشریه بوده است که برخی از آنها تنها دارای چکیده می‌باشد. از طرفی چون چکیده‌ها به دو زبان ترکی و انگلیسی بوده است بنابراین میزان مشارکت نویسندگان سایر کشورها بسیار محدود بوده است طوری که تنها چند مقاله اندک از ایرانیان در آن منتشر شده است. این نشریه تا به حال ۱۱۵۴ عنوان مقاله منتشر کرده است که تعداد ۱۷۴ عنوان آن در سال ۲۰۰۸ منتشر شده است.

جنوبی بوده است. اما در مجموع ۹۲ عنوان از مجموع ۱۳۸ عنوان مقاله مربوطه به نشریه کشور نیجریه توسط نویسندگان نیجریه و سایر کشورهای آفریقایی نوشته شده است. نویسندگان کشورهای ایران با ۳، ترکیه با ۲، پاکستان و مالزی هم هر کدام با ۱ عنوان نقش اندکی در این نشریه داشته‌اند. بیشترین مقالات این نشریه در سال ۲۰۰۸ توسط نویسندگان کشور نیجریه تولید شده است.

کشور ایران نیز در گروه موضوعی Agriculture(General) در مجموع ۵۵۶ عنوان مقاله در نشریه رایگان خود در این حوزه منتشر کرده است که تعداد ۱۷۴ عنوان از آنها را در سال ۲۰۰۸ منتشر کرده است. ۲ عنوان از این تعداد به صورت مشترک با نویسندگان کشورهای سوریه و بلژیک و بقیه را نویسندگان ایرانی به تنهایی منتشر نموده‌اند.

در گروه Plant Sciences کشور پاکستان ۱۱۲۴ عنوان تولید علمی توسط ۴ نشریه منتشر کرده است که ۲۰۰ عنوان از آنها در سال ۲۰۰۸ منتشر شده است. ۶۲ عنوان از مجموع ۲۰۰ عنوان تولید علمی این نشریه در سال ۲۰۰۸ توسط نویسندگان ایرانی، ۱۴ عنوان نیز توسط نویسندگان کشور هند، نویسندگان کشورهای تایلند، ترکیه و مالزی هر کدام با ۱۰ عنوان تولید علمی، ژاپن با ۶، بنگلادش و عربستان هر کدام با ۴، پاکستان و چین هر کدام با ۳، فیلیپین با ۲، اندونزی، نپال، کره نیز هر کدام با یک عنوان مقاله از جمله کشورهای آسیایی هستند که در انتشار این مجله نقش داشته‌اند. از کشورهای آفریقایی نیز نیجریه با ۹، مصر و کنیا نیز هر کدام با ۸، آفریقا و اتیوپی هر کدام با ۳ عنوان و کشورهای آمریکا با ۱۴، مکزیک با ۸ و کانادا با ۳ عنوان بیشترین سهم را در بین کشورهای آمریکا در انتشار نشریات پاکستانی در این گروه موضوعی داشته‌اند. باید توجه داشت که بسته به نوع نشریه نیز میزان همکاری کشورها متفاوت است. برای مثال در نشریه Asian Journal of

جدول شماره ۹- نشریات دسترسی رایگان کشورهای اسلامی به همراه گروه های موضوعی نشریات و تعداد مقالات آنها

کشورها	Agriculture(General)			forestry			Sciences Plant		
	تعداد نشریه	تعداد کل مقاله	مقالات مشترک ۲۰۰۸	تعداد نشریه	تعداد کل مقاله	مقالات مشترک ۲۰۰۸	تعداد نشریه	تعداد کل مقاله	مقالات مشترک ۲۰۰۸
پاکستان	۷	۱۹۷۴	۵۳۶	-	-	-	۴	۱۱۲۴	۲۰۰
ترکیه	۳	۱۱۵۴	۱۷۹	۲	۱۰۷۴	۵	-	-	-
ایران	۱	۵۵۶	۱۷۴	-	-	-	۱	۹۲	۳۲
نیجریه	۱	۳۱۰	۱۲۸	-	-	-	-	-	-
بنگلادش	-	-	-	-	-	-	۱	۳۸۵	۲۴
جمع	۱۲	۳۹۹۴	۱۰۱۷	۲	۱۰۷۴	۵	۶	۱۶۰۱	۲۵۶

نتایج و بحث

با توجه به نتایج به دست آمده از بررسی حاضر، مشخص شد که کشور ترکیه در میان کشورهای اسلامی در دو گروه موضوعی، Plant & Animal Sciences و Agricultural Sciences به ترتیب رتبه ۱۸ و ۱۴ را در بین کشورهای جهان به خود اختصاص داده است. در این دو گروه موضوعی، کشور ایران رتبه ۳۶ را به صورت مشترک از آن خود کرده است. در همین گروه، کشور بنگلادش که به ترتیب رتبه ۵۸ و ۶۰ را در میان کشورهای دنیا از آن خود کرده است، از نظر نسبت استناد به تولید علمی در گروه موضوعی Agricultural Sciences در رده سوم کشورهای مورد مطالعه قرار گرفته است. در این دو گروه موضوعی کشور مالزی بهترین نسبت استناد به هر تولید علمی را در هر دو گروه موضوعی از آن خود کرده است.

کشور پاکستان ۱۶ درصد از تولیدات خود را در طی دوره چهارساله در حوزه کشاورزی تولید کرده است. گروه موضوعی Plant Sciences رتبه اول را در بین گروه های موضوعی کشور پاکستان طی سال های ۲۰۰۵ تا ۲۰۰۸ از آن خود کرده است. این گروه موضوعی با ۱۰۸۷ عنوان رتبه اول را در کشور پاکستان داراست. این گروه موضوعی در کشور ترکیه با ۱۰۴۶ عنوان در رده ۳۸ گروه های موضوعی برتر کشور ترکیه قرار دارد. گروه موضوعی Plant

Sciences در کشور ایران با ۶۵۸ عنوان تولید علمی رده ۲۶ را در بین سایر گروه های موضوعی به خود اختصاص داده است.

بیشتر تولیدات کشورهای مسلمان در پایگاه WOS به زبان انگلیسی و در قالب مقاله می باشد. اما باید توجه داشت که زبان های عربی، ترکی، فارسی، بنگالی و مالی از جمله زبان های کشورهای اسلامی هستند که قابلیت نمایه شدن در این پایگاه را دارند.

یافته ها نشان می دهد هر چند کشورهای اسلامی بیشترین تولیدات علمی خود را در پایگاه WOS با مشارکت علمی نویسندگان کشورهای آمریکا، کانادا، انگلستان، آلمان، ایتالیا، ژاپن، هلند، فرانسه، کره جنوبی، استرالیا، سنگاپور و هند داشته اند، اما در تعداد تولیدات علمی نشریات دسترسی رایگان، کمترین مشارکت را با این کشورها داشته اند و میزان همکاری و مشارکت علمی کشورهای اسلامی در تولیدات علمی حوزه کشاورزی در نشریات دسترسی رایگان کشورهای اسلامی بیش از سایر کشورهاست.

نشریات کشورهای اسلامی در پایگاه گزارش استنادی نشریات نیز نشان داد که از مجموع ۵ عنوان نشریه کشورهای مورد مطالعه، نشریه کشورهای مالزی و بنگلادش در فهرست نشریات دسترسی رایگان قرار ندارند اما با این وجود از نظر عامل تاثیر در وضعیت بهتری نسبت

بوده است. از طرفی میزان استنادها به نشریه پاکستانی حدود ۶ برابر نشریه بنگلادشی بوده است اما با این وجود اختلاف بین عامل تاثیر دو نشریه فوق تقریباً ۵۸٪ درصد بوده است. از طرفی نشریه پاکستانی در فهرست نشریات دسترسی رایگان قرار دارد، اما نشریه کشور بنگلادش در این فهرست قرار ندارند و دسترسی رایگان به آنها امکان پذیر نمی‌باشد.

اطلاعات نشان می‌دهد که کشور پاکستان در دو گروه موضوعی (Agriculture(General و Plant Sciences جمعاً دارای ۱۱ عنوان نشریه بوده است. از طرفی گروه موضوعی Plant Sciences در کشور پاکستان رتبه اول را در بین گروه‌های موضوعی از آن خود کرده است. اما باید توجه داشت که هر چند بیشتر تولیدات نمایه شده در گروه موضوعی Plant Sciences در پایگاه WOS توسط نویسندگان پاکستانی تولید و منتشر شده است، اما بیشتر تولیدات علمی در این گروه موضوعی در پایگاه نشریات دسترسی رایگان، توسط نویسندگان سایر کشورها منتشر شده است و نویسندگان پاکستانی نقش اندکی در نشر آثار این گروه موضوعی در نشریات دسترسی رایگان کشور خود داشته‌اند. بنابراین نمی‌توان ارتباطی بین اول بودن این گروه موضوعی در پایگاه WOS و تعداد تولیدات منتشر شده در نشریات دسترسی رایگان کشور پاکستان در این گروه موضوعی برقرار کرد. اما باید توجه داشت هر چند که نشریه پاکستان *Pakistan Journal of Botany* در گروه موضوعی Plant Sciences در پایگاه WOS نمایه شده است، اما این نشریه در فهرست نشریات دسترسی رایگان در گروه موضوعی Botany نمایه شده است. از مجموع سه عنوان نشریه پاکستانی نمایه شده در پایگاه گزارش استنادی نشریات، یک عنوان از آنها در حوزه موضوعی Plant Sciences نمایه شده است. از طرفی میزان تولیدات علمی منتشر شده توسط این نشریه نیز قابل توجه است به طوری که در طول یک سال ۲۴۷ عنوان تولید علمی را منتشر کرده است که این تعداد تولید علمی تاثیر مثبتی بر افزایش ضریب تاثیر نشریه نیز خواهد گذاشت.

از مجموع ۵ کشور اسلامی، کشور ترکیه با انتشار ۹ عنوان، ایران با ۸، پاکستان با ۳، مالزی و بنگلادش نیز هر کدام

به سایر نشریات قرار دارند. به نظر می‌رسد که خود استنادی یکی از دلایلی است که در افزایش عامل تاثیر نشریه می‌تواند موثر باشد. با نگاهی به وضعیت خوداستنادی نشریه پاکستانی متوجه خواهیم شد که نشریه پاکستانی دارای ۷۲ درصد خوداستنادی است این در حالی است که نشریات کشورهای مالزی و بنگلادش به ترتیب دارای ۷ و ۱۶ درصد خوداستنادی می‌باشند.

تعداد تولیدات علمی منتشر شده توسط هر نشریه نیز در نشریات کشورهای اسلامی از وضعیت متفاوتی برخوردار می‌باشد. این تعداد تولیدات علمی می‌تواند باعث تاثیرگذاری در ضریب تاثیر یک نشریه نیز شود. علاوه بر آن دسترسی رایگان به این نشریات در محیط وب نیز از دیگر عوامل تاثیرگذار می‌باشد. امکان دسترسی آزاد به مقاله‌های منتشر شده در یک مجله موجب آگاهی سایر پژوهشگران داخلی و خارجی از تجربه‌های همکاران خود شده و از دوباره‌کاری جلوگیری می‌نماید. از سوی دیگر، هر چه میزان دسترسی به یک مجله بالاتر باشد و مجله در مقیاس وسیع‌تری از طریق اینترنت اشاعه یابد، میزان استنادها به آن مجله در سطح بین‌المللی بالا رفته و در نتیجه موجب کسب اعتبار و ضریب تاثیرگذاری بیشتری برای آن مجله می‌شود (نوروزی، ۱۳۸۵).

مجلات از نظر تعداد مدارک منتشر آنها طی یک‌سال با یکدیگر تفاوت‌های اساسی دارند. گارفیلد استدلال می‌کند که فراوانی استناد در یک مجله نه تنها تابعی از اهمیت علمی مدارک منتشره در آن، بلکه تابعی از تعداد مقالات منتشره در آن سال نیز هست (موئد، ۱۳۸۷).

بر این اساس نشریه پاکستانی در سال ۲۰۰۸ تعداد ۲۴۷ و نشریه کشور بنگلادش ۱۶ عنوان تولید علمی را منتشر کرده‌اند که طبق تعریف فوق نمی‌توان ضریب تاثیر این دو نشریه را بدون در نظر گرفتن تعداد تولیدات منتشره سنجید. هر چند نشریه دو کشور فوق در یک گروه موضوعی نمایه شده است اما ضریب تاثیر آنها اختلاف چندانی با یکدیگر ندارد. با نگاهی به وضعیت خوداستنادی این نشریات متوجه خواهیم شد که نشریه کشور بنگلادش دارای ۱۶ درصد خوداستنادی بوده است این در حالی است که نشریه کشور پاکستان دارای ۷۲ درصد خوداستنادی

مواردی از قبیل: داشتن هیات تحریریه ویراستاری از بعد ملی و بین‌المللی، انتشار به موقع شماره‌های نشریات، معرفی مقالات شماره‌های آینده هر نشریه از طریق وبسایت نشریه، ارائه چکیده تولیدات علمی به زبان انگلیسی علاوه بر زبان نشریه را رعایت نمایند. همچنین باید توجه داشت که بیشتر موارد فوق در پایگاه موسسه اطلاعات علمی قابل اعمال بوده و نشریه در صورتی در این پایگاه نمایه می‌شود که موارد فوق در آنها رعایت شده باشد.

۲. تخصصی کردن نشریات حوزه کشاورزی در گروه‌های موضوعی خاص خود و اطلاع‌رسانی صحیح و به موقع از وضعیت انتشار نشریات و همچنین ارائه فراخوان در سطح ملی و بین‌المللی جهت پذیرش مقاله.

۳. انتشار همزمان نسخه الکترونیکی نشریه با نسخه چاپی و اطلاع‌رسانی مناسب در این زمینه.

۴. اطلاع‌رسانی و معرفی نشریات معتبر ملی و بین‌المللی در حوزه کشاورزی و زیرگروه‌های موضوعی مربوطه که خود باعث بالا رفتن وجهه علمی حوزه کشاورزی کشور می‌گردد.

۵. توجه و استفاده بیشتر از تولیدات منتشر شده علمی در حوزه کشاورزی کشور در راستای نشان دادن وضعیت علمی حوزه کشاورزی کشور در جهان در مجلات ملی و بین‌المللی.

با ۲ عنوان نشریه در پایگاه استنادی نشریات قرار گرفته‌اند که سهم همه کشورها یک عنوان نشریه در حوزه کشاورزی بوده است. چنانچه ملاحظه شد گروه موضوعی نشریه پاکستانی و مالزیایی ارتباط مستقیمی با تولیدات علمی این دو کشور با یکدیگر دارد. به عبارتی، بیشترین تولیدات علمی این دو کشور به در گروه‌های موضوعی نشریات آنها که Plant Sciences و Forestry هست، منتشر شده است. همچنین نشریات این کشورها نقش مهمی در نشر تولیدات علمی خود داشته است.

مقاله AN INTEGRATED GENETIC LINKAGE MAP OF THE SOYBEAN GENOME که توسط نویسندگان کشور ترکیه با مشارکت نویسندگان دیگر کشورها در سال ۱۹۹۹ به چاپ رسیده است تا به حال ۳۲۱ بار مورد استناد قرار گرفته و به عنوان مقاله پراستناد طی دوره دهساله در میان کشورهای مسلمان و آسیایی مطرح شده است.

پیشنهادها

در راستای بهبود وضعیت علوم کشاورزی در کشور موارد ذیل پیشنهاد می‌گردد:

۱. توجه به ساختارها و شاخص‌های استاندارد نشریات در حوزه کشاورزی، بر این اساس پیشنهاد می‌گردد که نشریاتی که در این حوزه به انتشار مشغول می‌باشند

منابع مورد استفاده

- رحیمی، م.، فتاحی، ر. (۱۳۸۶). همکاری علمی و تولید اطلاعات: نگاهی به مفاهیم و الگوهای رایج در تولید علمی مشترک، فصلنامه کتاب، دوره هجدهم، شماره ۳، ص ۲۴۳-۲۴۲.
- زمانی، غ.، عزیزی خالخیلی، ط.، و حیاتی، د. (۱۳۸۷). روند پیشرفت علم ایران در رشته‌های کشاورزی و منابع طبیعی: مطالعه علم‌سنجی، مجله علوم ترویج و آموزش کشاورزی ایران، ج. ۴. شماره ۱. ص ۴۷-۳۳.
- سیامک، م. (۱۳۸۶). مجلات دسترسی آزاد: مسائل، مباحث و نگرانیهای مطرح درباره آنها، فصلنامه کتابداری و اطلاع‌رسانی، سال دهم، شماره ۳۸ ص ۳۰۸-۲۷۷.
- صالحی، ک.، و نوروزی، ع. (۱۳۸۵). جایگاه علمی ایران در جهان و ضریب تأثیرگذاری مجله‌های بین‌المللی ایران. اطلاع-شناسی، سال سوم، شماره ۳-۴ (پیاپی ۱۲)، بهار و تابستان. ص ۱۶۹-۱۸۰.
- قانع، م. (۱۳۸۳). آرشو مدارک الکترونیکی: شیوه‌ای نوین در ارتباطات علمی. اطلاع‌شناسی، سال دوم، شماره دوم (زمستان): ص ۷۶-۱۰۰.

- کرمی، ن.، و علیجانی، ر. (۱۳۸۷). تولید علم متخصصان کتابداری و اطلاع‌رسانی ایران در پایگاه اطلاعاتی امرالد، *فصلنامه علوم و فناوری اطلاعات*، دوره ۲۳، شماره ۳، ص ۳۵-۱۹.
- گزنی، ع.، و بینش، م. (۱۳۸۶). بررسی جایگاه علمی ایران در بین کشورهای اسلامی، *رهیافت*، شماره ۴۱، ص ۵۰-۴۱.
- موئد، ه. (۱۳۸۷). *تحلیل استنادی در ارزیابی پژوهش؛ ترجمه عباس میرزایی و حیدر مختاری*، تهران نشر چاپار، ص ۱۰۲.
- مهرداد، ج.، و گزنی، ع. (۱۳۸۶). قدرت علمی اوپک، *رهیافت*، شماره ۴۰، ص ۶۴-۵۶.
- نوروزی، ع. (۱۳۸۵). *مجله‌های دسترسی آزاد و نقش آنها در گسترش دانش و پیشرفت علمی ایران*، *رهیافت*، شماره ۳۸، ص ۲۱-۱۵.
- نوروزی چاکلی، ع.، حسن‌زاده، م.، و نورمحمدی، ح. (۱۳۸۷). *تحلیلی بر اشاعه دانش ایران و جهان در ISI (۲۰۰۷-۱۹۹۳)* تهران: مرکز تحقیقات سیاست علمی کشور.
- نوروزی چاکلی، ع.، نورمحمدی، ح.، اعتمادی‌فرد، ع.، و وزیری، ا. (۱۳۸۶). *وضعیت تولیدات علمی ایران و کشورهای منطقه در سال ۲۰۰۵ و ۲۰۰۶ بر اساس آمار موسسه اطلاعات علمی (ISI)*، تهران: مرکز تحقیقات سیاست علمی کشور.
- نیرنیا، ا.، طباطبایی فر، ا.، و موسوی موحدی، ع. (۱۳۸۵). *وضعیت پژوهشی علمی ایران در مقایسه با سایر کشورهای جهان اسلام*، *رهیافت*، شماره ۳۸، ص ۳۰-۲۲.

Journal Citation Report, Tutorial v.4.0. (2009). Available in: <<http://admin-apps.isiknowledge.com/JCR/JCR?SID=Q1L%40cH1bBLI6gp%40mnp3>>.

Thomson Scientific. (2009). Essential Science Indicators. Available in: <<http://esi.isiknowledge.com/home.cgi>>.

Thomson Scientific. (2009). Web of Science. Available in: <http://apps.isiknowledge.com/WOS_AdvancedSearch_input.do?product=WOS&SID=Q1L@cH1bBLI6gp@mnp3&search_mode=AdvancedSearch>.